

Sms: aanslag op het Nederlands?

Tekst: Alexandra De Laet; foto's: Gert Swinnen

Gepubliceerd in Taalschrift, juni 2006; zie: <http://www.taalschrift.org/reportage/001137.html>

Meer dan driekwart van de Vlaamse en Nederlandse jeugd communiceert vandaag de dag via short message service, kortweg sms. Tegen soms waanzinnige snelheid tikken ze berichtjes in op hun mobiele telefoon. Wat doet die nieuwe 'geschreven gesproken taal' met het Nederlands? Maakt ze onze taal langzaam kapot of geeft ze die nu net nieuwe impulsen? Taalschrift zoekt het pro en contra van sms-taal. Speciaal 4U.

Van alle tienjarigen beschikt 79 procent over een eigen telefoon, van de veertienjarigen liefst 98 procent. Van de jongeren verstuurt 77 procent berichtjes en voor de helft is dat het voornaamste gebruik van hun mobiele telefoon. Dat blijkt uit een peiling van Orange bij 400 Nederlandse tieners (zie kaderstuk 1). Sms is duidelijk doorgebroken als nieuw communicatiemiddel.

"Chatten is zoals het vlooien bij de apen"

Piet Van de Craen: "Sms-taal is niet tegen te houden."

"Sms is geschreven gesproken taal", zegt Piet Van de Craen, linguïst en hoogleraar aan de Vrije Universiteit Brussel. "En dat is een nieuwe combinatie. Het kanaal dat de boodschap overdraagt, is veranderd. Met chat, e-mail en sms is een gesproken schrijftaal ontstaan. En al beantwoordt die niet aan de regels van het gemiddelde schooldictee, dat betekent niet noodzakelijk dat het om 'verkeerd' taalgebruik gaat. Het is absurd om je af te vragen of de taal verloedert. Er bestaat zelfs een kleitablet van vijfduizend jaar oud waarop al klachten zijn neergeschreven in die zin. Zoiets is een generatieprobleem: verandering gaat nu eenmaal uit van jongeren."

Kwenie

Hoe komt het dat sms en chat en in mindere mate e-mail vol afkortingen en taalfouten staan? "Wanneer we snel iets schrijven, gelden er andere regels", verklaart Van de Craen. "Wie notities neemt, gebruikt eigen afkortingen. De manier waarop je sms't, de snelheid daarvan en het gebruik van afkortingen worden bepaald door het kanaal zelf. Dat betekent niet dat er meer fouten in staan, maar wel dat er wordt geschreven zoals er gesproken wordt: *kwenie* (ik weet het niet) bijvoorbeeld."

Zes op de tien meisjes noemen zich een 'sms-type'.

Chat- en sms-taal hebben heel wat impact op het Nederlands.

Onvoorspelbaar

Zullen de vernieuwingen van sms- en chattaal de weg vinden naar het formele taalgebruik, los van Internet en (mobiele) telefoon? Van de Craen: “Dat is een open vraag. Sommige woorden komen en gaan, andere blijven. Vormen als *4U* (for you) in het Engels of *W8* (wacht) in het Nederlands zijn vrij courant en blijven allicht behouden. Hetzelfde geldt misschien voor *afko* (afkorting) of *appart* (appartement). Het is niet te voorspellen: we moeten niet denken dat we de taal kunnen beheersen of sturen. Sommige termen blijken resistent, andere niet. *Goesting* en *ajuin* gaan erin als zoete koek, terwijl niemand het nog over een *regenscherm* of *geldbeugel* heeft.”

Veel suc6!

In welk mate beïnvloeden chatten, e-mailen en sms de jongerentaal? Dat vroegen onderzoekers An Kuppens en Annick De Houwer (Universiteit Antwerpen) zich af. Aan zestig jongeren uit het tweede en derde jaar secundair/voortgezet onderwijs – voornamelijk veertien- en vijftienjarigen – vroegen ze om in een logboek uitdrukkingen uit de jongerentaal en hun betekenis te noteren. Zo verzamelden de onderzoekers 1 014 vormen, die ze reduceerden tot 479 verschillende types van woorden en uitdrukkingen. Wat blijkt? Niet alleen duiken heel wat (verbasterde) woorden op uit het Engels en uit fonetisch geschreven uitspraken (woorden die men schrijft zoals men ze uitsprekt), de impact van chat- en sms-taal is ook opvallend.

“Bijna een vijfde van de items die jongeren opsomden, zijn herkenbaar als typische sms- en chatafkortingen en – acroniemen”, aldus Kuppens en De Houwer. Voorbeelden zijn: *HVJ* (Hou Van Je), *suc6* (succes) en typografische spitsvondigheden als *FØRÉVÉR* (voor altijd). “Jongeren beschouwen dit taalgebruik duidelijk als iets van hen, ook al gebruiken jongere en oudere volwassenen dezelfde items vaak eveneens frequent.

Nieuwe communicatiemiddelen hebben de jongerentaal op korte tijd ingrijpend beïnvloed.

Piet Van de Craen: “Met chat, e-mail en sms is een gesproken schrijftaal ontstaan: dat is nieuw...”

Sms- en chattaal lijken bovendien steeds meer op te duiken in andere vormen van geschreven taalgebruik, zoals brieven of cursusnotities.” De introductie van nieuwe communicatiemiddelen heeft de jongerentaal op korte tijd heel ingrijpend beïnvloed, besluiten de onderzoekers.

Smiley's

Helemaal nieuw met de opkomst van de elektronische communicatie zijn de emoticons of smiley's. “Het zijn tekeningen: ideogrammen, zoals in het Chinees”, zegt Van de Craen daarover.

“Nochtans werkt het Nederlands met grafemen, die klanken nabootsen. Dit is dus een daadwerkelijke vernieuwing in het hele systeem van de Nederlandse communicatie en in die van alle andere talen die geen ideogrammen kennen. Het is bijna een nieuw taalsysteem. Je kan je daartegen verzetten of het een verrijking noemen, maar tegenhouden kan je het niet.”

Omgewisselde letters

Of het ‘gebrek’ aan hoofdletters en leestekens in e-mails, bij chat en sms erg is? Van de Craen relativeert: “Die regels worden inderdaad met de voeten getreden, maar ik heb niet de indruk dat de geschreven taal hierdoor beïnvloed wordt. Ik ontvang per e-mail veelal vrij formeel opgestelde briefjes van studenten. Ze hebben niet altijd de juiste toon en soms staan er fouten in, maar het gaat wel om behoorlijk taalgebruik. Ik typ zelf ook snel. Dat leidt wel eens tot slordigheden zoals omgewisselde letters. Dat zijn de risico’s die je neemt door de snelheid waarmee je communiceert, al herlees ik mijn mails meestal wel. Met chatten kan dat natuurlijk niet. Dat is te vergelijken met gesproken taal: daarin corrigeer je jezelf ook niet.”

Bordeel

Sms is een apart soort ‘slordig’ taalgebruik, bevestigt Marc De Kesel, docent filosofie aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en aan de Gentse Arteveldehogeschool. “Het is slordig vanuit een bepaald standpunt, maar je kan er prachtige poëzie mee plegen. Het is toch fantastisch hoe zo’n boodschap soms kan klinken: de taal is heel levendig. Ik verwacht dat dit gecultiveerd zal worden en de literatuur binnendringen. Het klassieke Latijn is ook de taal van de bordelen en de cafés: grote schrijvers zullen eveneens sms-taal oppikken.”

Marc De Kesel: “Bij sms is niet de boodschap van belang, maar het spel dat men ermee speelt.”

Het debat over taalgebruik en sms hoeft inderdaad geen negatief geladen discours te zijn, benadrukt Van de Craen. “Je kan ook andere vaststellingen doen. De Vlaamse jongeren spreken vandaag veel beter dan de vroegere generaties: ze zijn mondiger en dialecten zorgen minder voor barrières. En als we ervan uitgaan dat alle jongeren e-mails en dat dit een vorm van schrijven is, kunnen we als een positief gevolg van dat nieuwe kanaal zien dat er weer meer geschreven wordt.”

Piet Van de Craen: “Het streelt mensen dat ze berichtjes krijgen: iemand elektronisch aaien is het eigenlijk.”

Elektronisch aaien

“We hebben de neiging om voortdurend met onze medemens in contact te staan”, zegt Van de Craen nog. “Iemand elektronisch aaien is het eigenlijk. Onze aaibaarheidsfactor is erg hoog. Het streelt mensen dat ze berichtjes krijgen, het versterkt de banden. Het netwerken wordt hiermee tot de hoogste toppen gedreven, over de grootste afstanden heen. En toch gaat het vaak maar over boodschappen als ik ben hier of het is mooi weer.”

Van de Craen onderscheidt twee soorten taalgebruik. “Er is enerzijds taalgebruik waarmee je informatie overdraagt.

Anderzijds is er het taalgebruik waarmee je je aanwezigheid bevestigt, waarmee je de interactie vlot doet verlopen. Als je een praatje maakt met de pompbediende bijvoorbeeld. Dat noemen we fatische communicatie en chatten of sms'en is vaak precies dat. Het is vluchtig, er wordt erg weinig inhoudelijk gecommuniceerd. Het heeft wel een specifiek doel: aangeven dat je er bent en met de andere praat. Chatten wordt wel eens vergeleken met het vlooiën bij de apen, als contactpunt. Ik vind dat wel een leuke vergelijking."

Subtiel spel

"Bij een sms is niet zozeer de boodschap van belang, maar de plaats van de personen die met elkaar communiceren en het spel dat ze tijdens het gesprek spelen. Het gaat om hoogst subtiele boodschappen om uit te maken waar iemand staat. Zo'n spel kan je het best spelen met triviale boodschappen." Daarmee geeft ook Marc De Kesel aan dat het bij sms'en niet om de boodschap draait maar om het uitwisselen van berichten.

"Jongeren identificeren zichzelf met anderen in hun communicatie met anderen: ze wisselen ideeën uit en zoeken zichzelf in de manier waarop de andere met hen praat."

Atomen

Waarom het vooral de jongeren zijn die sms'en? "Identiteit vormt zich in de banale communicatie van mens tot mens", legt De Kesel uit. "Jongeren toetsen met woorden af waar iemand staat. Ze zoeken zichzelf in anderen en in hun communicatie met die anderen. Het gaat om een subtiel spel van je spiegelen en je afzetten tegen die anderen. Je bestaat maar voor zover je (sms'jes) krijgt en geeft. Met die sms'jes krijg en geef je erkenning. Op die manier geven jongeren elkaar voortdurend cadeautjes en in zekere zin ook een bestaan. Sms is voor jongeren de lucht waarmee ze ademen, het zijn de atomen waarmee ze zichzelf opbouwen. De mens leeft van het feit dat hij met andere mensen omgaat, zowel positief als negatief."

Verslaafd

Toen in de 19de eeuw de telefoon de samenleving binnendrong, heerste er zowel angst als euforie. "Met sms is het niet anders", zegt De Kesel. "Bij sms is er sprake van het zogenaamde 'telefonisch dispositief'. Je kan met elkaar praten zonder zichtbaar aanwezig te zijn. Dat is geen nieuw probleem

"Jongeren beschouwen sms duidelijk als iets van hen"

maar hetzelfde probleem als met telefonie, zij het op een andere en nog massalere manier. Je bent niet door iemands blik gevangen en dus kan je dingen zeggen waarbij je anders rood zou worden of beschaamd of verlegen. Dat maakt sms opener maar ook gevaarlijker. Jongeren zijn zich daar terecht van bewust. Ze zijn even gevoelig voor dat gevaar als volwassenen, maar ze staan positiever tegenover sms omdat ze dat veld nodig hebben."

Aan diggelen geslagen

Volgens sommigen betekent sms het einde van de privacy. Anderen noemen het een drug. "Sms is een technische revolutie", antwoordt De Kesel. "Zeker in het begin kunnen mensen daar zo enthousiast over zijn, dat ze eraan verslaafd geraken. Voor wie er gedoseerd gebruik van maakt, is er geen probleem. Maar jongeren kunnen echt verslaafd worden en zich slecht voelen als niet iemand hen voortdurend berichtjes stuurt."

We mogen de culturele impact van sms niet onderschatten, ook al gaat het niet om een nieuw probleem. “De privé-ruimte waarin jongeren opgroeien, is nu volledig aan diggelen geslagen: er is geen sprake meer van een beschermde ruimte waarin jongeren communiceren met mensen die het veld beheersen, omdat de buitenwereld op allerlei manieren binnendringt. Daarom zoeken we nieuwe manieren om een grens te stellen, technische en politieke. Je kan natuurlijk zeggen dat het ook kan zonder televisie of gsm, maar dan moet je eigenlijk al goed gek zijn.”

Kinsjasa

“Sms en gsm hebben net als televisie een hoge symbolische waarde”, stelt De Kesel vast. “Een onderzoek dat Kinshasa en Brazzaville in kaart brengt, onder leiding van Wim Cuyvers van de Jan van Eyck Academie in Maastricht, onderstreept dat.(*). In Kinshasa ontstaan agglomeraties rond gsm-masten. Je moet er een mobieltje hebben, ook al werkt het niet en zelfs een toestel dat niet werkt of één telefoongesprek kan je er verkopen. De stad houdt letterlijk op waar het bereik van de laatste gsm-mast wegvalt.”

(*) Het boek *Brakin. Brazzaville – Kinshasa. Visualizing the visible* wordt op 2 juli voorgesteld in het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren (België). Het wordt uitgegeven door Lars Muller Verlag in samenwerking met de Jan van Eyck Academie Maastricht.

Literatuur

» Marc De Kesel, Bram Bresseleers, Jan Knops (red.). Messages, sms- en chat-cultuur van jongeren. Uitgegeven bij: [Mens & Cultuur Uitgevers](#), Gent, 2005. ISBN 90-77135-12-X.

» Kadertekst 1: Vier op de tien jongeren sms't zonder afkortingen

Negen op de tien kinderen van tien tot veertien jaar bezitten een mobieltje of gsm. Dat blijkt uit een onderzoek dat in 2004 bij 400 Nederlandse kinderen is uitgevoerd in opdracht van Orange. Het bezit van een mobieltje begint toe te nemen vanaf de leeftijd van negen jaar. Van de tienjarigen beschikt 79 procent over een eigen telefoon, van de veertienjarigen liefst 98 procent.

Het merendeel van de kinderen en jongeren geeft aan dat ze hun mobiele telefoon het meest gebruiken om te sms'en. Van de jongeren verstuurt 77 procent berichtjes en voor 49 procent is dat het voornaamste gebruik van hun mobiele telefoon. Van de meisjes omschrijft 60 procent zich als een 'sms-type', van de jongens slechts 43 procent. Ook uit andere cijfers van het onderzoek blijkt dat sms'en populairder is onder meisjes dan onder jongens.

Uit het onderzoek blijkt voorts dat afkortingen minder populair zijn dan we zouden kunnen denken. Van de ondervraagde jongeren geeft 38 procent zelfs aan nooit afkortingen te gebruiken in een sms, de meeste anderen beperken zich tot een klein aantal veel gebruikte afkortingen en smiley's. Populaire vormen zijn onder meer *LB* (Lekker Belangrijk), *hvj* (hou van jou), *lkk* (lekker), *nwly* (never want to lose you), *hoest?* (hoe is het?), *ff w88* (even wachten) en *idd* (inderdaad).

» Kadertekst 2: Google pleit voor Algemeen Beschaafd Sms

- Gebruik de standaardinterpunctie en correcte spaties;
- Herhaal geen uitroep- of andere leestekens;
- Gebruik niet overmatig veel hoofdletters en vermijd superlatieven;
- Bouw uw tekst op uit logische zinnen...

Het zijn maar enkele van de 'redactionele richtlijnen' van Google AdWords, dat instaat voor de advertenties die naast de zoekresultaten verschijnen op de website van Google. Google pleit voor standaardtaal, in welke taal dan ook. De redactionele richtlijnen zijn belangrijk, omdat aangepaste spelling en grammatica ervoor zorgen dat de advertenties duidelijk zijn, luidt het. Uitdrukkingen als *@dverteren* (adverteren) of *nx* (niets) zijn uit den boze. En dat het menens is, blijkt uit de gevolgen voor wie het toch probeert: "Advertenties kunnen worden afgekeurd om allerlei redenen, zoals spelfouten of onaanvaardbare zinnen. We blokkeren de advertenties tot ze aangepast zijn".

AdWords.google.com

» Kadertekst 3: Afkortingen en smiley's voor beginners

Wat te denken als uw dochter berichtjes krijgt als *WOMBHF* of wanneer u uw zoon snel *VKM* ziet versturen met zijn mobiele telefoon? In het tweede geval is uw nieuwsgierigheid niet gewenst (vader kijkt mee), in het eerste geval heeft uw dochter een afspraakje (wacht op me bij het fietsenhok). Wie gewijs wil worden in sms-afkortingen, kan daarvoor op www.smstaal.nl terecht. De website vertaalt' zowel van het Nederlands naar sms-taal als andersom.

Op www.smileydictionary.com vindt u dan weer stijlvolle smiley's over allerlei onderwerpen: van de gebruikelijke humeuruitdrukkingen, over religie en feestdagen tot nationaliteiten en beroepen. Er is ook een database met de meer gekende emoticons die je vormt aan de hand van leestekens. Wie inspiratie zoekt om te laten weten dat hij doodmoe is na een nachtje doorzakken #-) of dat hij een Engelsman met een kopje thee heeft gezien =):) ~D is hier aan het juiste adres.

Het boek Messages. Sms- en chatcultuur van jongeren van Marc De Kesel, Bram Bresseleers en Jan Knops (red). stelt de jongeren en hun sms- en chatcultuur centraal. In het boek praten jongeren over wat chatten en sms voor hen betekent, u vindt er uittreksels uit elektronische conversaties en een interview dat Jan Knops afnam van Marc De Kesel. Het boek is gepubliceerd door Initia.

» www.smstaal.nl

» www.smileydictionary.com

» www.initia.be

"Smiley's vormen bijna een nieuw taalsysteem"